

היבטים לשוניים עקב עט

דקדוקי קריאה בפרשת עקב ובהפטרות ובראשון של ראה

ז	יב וְשִׁמְרֶתֶם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם: מוטעם מרכא-טיפחא ולא טיפחא-מרכא
ז	יג וְאַהֲבֶךָ: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה, הטעמה משנית בה"א, והביל"ת אחריה בשווא נע: ו-אה-בך. וּבִרְכֶךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי. לָתֵת לך: טעם נסוג אחור ללמ"ד
ז	טז נָתַן לך: אין טעם נסוג אחור לנר"ן
ז	כד וְהֶאֱבַדְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף, הדליל"ת בשווא נח. הִשְׁמַדְךָ דליל"ת בשווא נע
ז	כה וְלִקַּחְתָּ לָךְ: תיבת וְלִקַּחְתָּ במלרע ואין טעם נסוג אחור, כנ"ל בהמשך הפסוק תִּנְקֶשׁ בּוֹ
ח	א אֲשֶׁר אֲנִי מַצִּיָּךְ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת: יש להאין את קריאת תיבת הַיּוֹם המוטעמת בטפחא, מפסיק עיקרי, להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע כאילו התביר מפסיק גדול ממנו: אֲשֶׁר אֲנִי מַצִּיָּךְ הַיּוֹם - תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת
ח	ב הוֹלִיכְךָ: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף. אֶלְהִיָּךְ זָה: שני תבירים מתרדפים. עֲנִתְךָ: דגש חזק בנר"ן, מלשון עינוי, כן הדבר גם בהמשך הפרק פס' טז
ח	ג וַיַּעֲנֶךָ: היר"ד בשוא נח לא בפתח והנר"ן דגושה ובשוא נע, מלשון עינוי; וַיֹּאכְלְךָ למ"ד שווא נע
ח	ה יִיסֶר: יר"ד ראשונה בשווא נע, יר"ד שנייה בפתח. מִיִּסְרְךָ: כ"ף סופית דגושה
ח	ז נָחֲלִי מִיָּם: טעם נסוג אחור לנר"ן. הנר"ן במונח והמילה איננה מוקפת
ח	ט תֹּאכַל-בָּהּ: געיה בת"ו. לֹא-תִחַסֵּר כָּל בָּהּ: טעם טפחא בתיבת כָּל
ח	י וְאִכְלָתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכָתָּ: הראשונה במלרע והשנייה במלעיל עקב ההפסק, והשלישית שוב מלרע. נָתַן-לָךְ: געיה בנר"ן
ח	יא הִשְׁמֶר: במלעיל
ח	טו הַמוֹלִיכְךָ: כ"ף ראשונה בשווא נע
ח	טז הַמֹּאכְלְךָ: הטעמה משנית בקדמא בכ"ף והלמ"ד אחריה בשווא נע. געיה בטי"ת, והביל"ת אחריה בשווא נע
ח	יז עָשָׂה לִי: טעם נסוג אחור לעי"ן
ח	יט וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ: אף על פי שהוא ו' ההיפוך הטעם נשאר בו'.
ט	ג וְהֶאֱבַדְתָּם: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה
ט	ה וּבִיָּשָׁר: הביל"ת בשווא נח
ט	י בָּאֶצְבָּע: במלרע
ט	יד וְאָעֲשָׂה: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה
ט	טז וְאַרְאֶה: במלעיל
ט	כא לִקַּחְתִּי: במלעיל
ט	כ הֵאֵת אֲרָבָעִים: את במונח ולא במקף

ט	כו בַּגְדֶּלֶךָ: הגימ"ל בקמץ קטן
י	א פָּסֶל-לָךְ: הסמ"ך בקמץ קטן ויש להיזהר לא להדביק את התיבות
י	ב וְאֶכְתֹּב: הוא"ו בשווא נע
י	ה וַיְהִי שָׁם: טעם נסוג אחור ליו"ד הראשונה
י	ו נִסְעוּ: הטעמה משנית בנו"ן
י	ז נַחֲלֵי מַיִם: טעם נסוג אחור לנו"ן, תיבת נַחֲלֵי מוטעמת במרכא במדויקים
י	יא וַיָּבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ: בשתי התיבות, הוא"ו בשווא נע (לשון עתיד)
י	יז וַאֲדֹנָי: האל"ף מנוקדת בחטף ויש להשמיעה ¹ va'adone
י	יח לָתֵת לוֹ: טעם נסוג אחור ללמ"ד הראשונה
י	יט וַאֲהַבְתֶּם: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה
יא	ד בִּרְדָּפֶם: הר"ש הקמץ קטן
יא	ז אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה: את במקף ולא בתביר
יא	י וְהִשְׁקִיתָ: במלעיל ²
יא	יג וְלַעֲבָדוֹ: הלמ"ד בשווא נח והעי"ן בקמץ חטוף, יש להקפיד על קריאת העי"ן, החלפתה באל"ף משנה את משמעות הכתוב
יא	יז וַחֲרָה אֶף-ה': יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע חו"ח 'וְחָרַף'
יא	טז פֶּן יִפְתָּה: מוטעם במרכא טיפחא, כך במדויקים
יא	כא נִשְׁפָּע: יש להקפיד על קריאת העי"ן, החלפתה בה"א משנה את משמעות הכתוב
יא	כב וּלְדַבְּקָה-בּוֹ: ללא געיא בוי"ו החיבור, השווא בלמ"ד נח. הבי"ת במילה השנייה ללא דגש
	כמה דקדוקים בפרשת "והיה אם שמע":
	ולַעֲבָדוֹ: הע' בקמץ חטוף, המילה וְלַעֲבָדוֹ שייכת לקטע שלפניה, ולכן לא להפריד בין אֱלֹהֵיכֶם ובין וְלַעֲבָדוֹ, ולא להדביק וְלַעֲבָדוֹ עם כָּל לַבְּכֶם.
	וּנְתַתִּי (X2) וַאֲסַפְתָּ: שתיהן במלרע
	פֶּן יִפְתָּה: הי' צריכה להישמע ולא להיקרא כא', ולא לבלוע איתה את הנ': פִּנְפָּתָה.
	וְעַבְדְתֶם הַד' בשוא נח, ולכן הקורא ועבַדְתֶּם משתבש. מי שאינו מבחין בין ד' דגושה לרפויה עלול להתקשות לקרוא אותה נחה, וגם עלול להבליע אותה בת' שלאחריה. לכן, או ילמד את לשונו לקרוא ד' רפויה כדינה [th באנגלית במילה the], או ילמד את לשונו לקרוא ד' לפני ת' דגושה ושתיהן תשמענה.
	עַל-יְדֵיכֶם הדל"ת בשוא נח לשון יחיד, לא יְדֵיכֶם לשון רבים
	וּלְמַדְתֶּם: הערה כנ"ל כמו וְעַבְדְתֶם.
	וּבְשִׁכְבְּךָ: הב' אחרי הו' היא בשוא נח אע"פ שיש געיא לפניה.
	הפסרת פרשת עקב ישעיהו מט יד – נא ג:

¹ כאן אין הכלל "מש"ה מוציא וכל"ב מכניס" מתקיים

² כאן יש עבר פשוט, לא וי"ו ההיפוך אלא וי"ו החיבור

מט יז **וּמַחְרִיבֶיךָ**: החי"ת חטופה ולא בשווא נח

מט יח **כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-לֶךְ**: טעם טפחא בתיבת **כֻּלָּם**. נִקְבְּצוּ בָּאוּ לא להוסיף ו'ו לפני הבי"ת³. **חִי-אֲנִי**: במלעיל. **וְתִקְשְׁרִים**: געיה בוא"ו אך הת"ו אחריה בשווא נח

מט יט **חֲרַבְתִּיךָ**: החי"ת בקמץ קטן. **תַּצְרִי**: הצד"י בשווא נע

מט כ **גִּשָּׁה-לִּי**: דגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

מט כא **יֶלֶד-לִּי**: געיה ביר"ד. **אֵיפָה**: במלרע

מט כב **תִּנְשָׂאנָה**: שי"ן שמאלית

מט כג **אֲמַנִּיךָ**: המ"ם בשווא נע. **יִשְׁתַּחֲוּ לָךְ**: טעם נסוג אחור לת"ו. **וַיִּדְעַתָּה**: העי"ן בפתח

מט כו **וְהֶאֱכַלְתִּי**: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה, ובמלרע. **וְכַעֲסִים דָּמָם יִשְׁכָּרוּן**: טעם טפחא בתיבת **וְכַעֲסִים**, תיבת **יִשְׁכָּרוּן** במלרע

נ ד **נָתַן לִי**: טעם נסוג אחור לנר"ן הראשונה

נ ה **פָּתַח-לִי**: הגעיה בתי"ו ולא בפ"א

נ ז **יַעֲזֹר-לִי**: הזי"ן בקמץ קטן, כן הדבר בהמשך בפס' ט

נ ח **נַעֲמֻדָה יַחַד**: טעם נסוג אחור לנר"ן⁴

נ יא **קָדַחִי אֵשׁ**: טעם נסוג אחור לקר"ף

נא א **רָדַפִּי צֶדֶק**: טעם נסוג אחור לר"ש. **חֲצַבְתָּם ... נִקְרָתָם**: שתייהם במלרע

נא ב **וְאַבְרָכֶהוּ וְאַרְבֶּהוּ**: בתיבה הראשונה הוא"ו בפתח והר"ש בשווא נע ובשנייה הוא"ו בשווא⁵

נא ג **יִמְצָא בָּהּ**: טעם נסוג אחור למ"ם

ראשון של פרשת ראה:

יב ב **עֲבָדוּ-שֵׁם הַגּוֹיִם**: געיה בעי"ן, יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע 'עבדו שמה גוים'

יב ו **מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם**: העי"ן בשווא נח והשי"ן אחריה בשווא נע

יב ז **בִּרְכָךְ**: הכ"ף הראשונה בשווא נח למרות הקושי

יב י **וַיִּשְׁבְּתָם-בְּטַח**: געיה בוא"ו

ח א **כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיִין** אור החיים. צריך לדעת מה מצוה היא זאת, ועוד הלא כבר אמר עקב תִּשְׁמְעוּן... וְשִׁמְרְתֶם וַעֲשִׂיתֶם ומה מקום לחזור לוי' כל המצוה, אכן הן האיש משה השכיל בלבות בני אדם כי רוח אחד יתעם כקטן כגדול, והוא סולם להמעט בעבודת ה' ולצאת מדרך החיים, והוא כי בעשות האדם ממצות ה' שתים או שלוש מאשר תבואנה ומה גם אם יחזיקו באחת

³ עלול להיגרם עקב סיום הברת או במילה הראשונה, להוסיף "וי"ו החיבור" דמיוני.
⁴ בודדים המקרים במקרא בהם הטעם נסוג אחור שתי הברות (כמו בשירת הים 'נערמו מים')
⁵ זו וא"ו החיבור, ולכן אין היא בקמץ.

מכל מצות ה' בתמידות ובזריזות יולד בהם הולדה רעה להתעצל בשאר המצות הבאים לידם, ומה גם אם יהיו בידם כמה וכמה מהמצות שתמלא נפשם בקצת מהמצות, ומה מאוד פשה נגע זה! ובפרט בלב ההולכים בתורת ה' להבזות המצות הקלות בראותם שהם לומדי תורה ומקיימים רוב המצות וכו', וזה הוא הסובב יסורי האנשים וימעט כבודם וירבה יגונותם וישפל אדם וישח איש⁶, ואשר לזה בא נביא ה' בתוכחותיו ואמר כל המצוה יחס לכללות התורה למצוה אחת וצוה על כולה לבל יטעה בשגיון הנזכר:

ונתן טעם שאין עליו תשובה ואמר למען תחיון ובאתם וגו', נתכוון במאמר תחיון על דרך אומרים ז"ל (זוהר ח"א ק"ע:) כי באדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים וכנגדם בא דבר ה' לשמור שס"ה מצות לא תעשה ורמ"ח מצות עשה [א"ה]. השווה ללשון התלמוד בבלי מכות כג ב דרש רבי שמלאי: שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה, ומאותים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם. [והנה ישער אדם בבוא על אבר או גיד א' איזה מיחוש או מכאוב ויצעק לבו באוי ואבוי ממכאובו האם יקבל מענה לצעקו באמור לו הלא לך רמ"ח אברים ומהם רמ"ז שלמים ואם חלק מרמ"ח יחלה אין ראוי לקבול על זה, וזה דמיון שמירת המצות שהם מיוחדים כנגד האברים והגידים וכשאדם עובר ומבטל אחת מהנה יפעיל הכאב בשכנגדו באברים ובגידים, וכשם שאין תשובת בריאות רמ"ז מועלת להעביר הרגש כאב האבר תשלום רמ"ח כמו כן לא ישלימו רמ"ז מצות עשה לחסרון הא' תשלום רמ"ח, וכמו כן לא ישלים שמירת שס"ד מצות לא תעשה לביטול א' תשלום שס"ה, והוא מאמר כל המצוה פירוש בכללותיה שלא יחסר כל שבידך לעשות תשמרון לעשות פירוש בין מל"ת בין מ"ע, והטעם למען תחיון זה תלוי בזה וכשאתה מחסר אחת מכל המצות אתה מחסר כנגדו חיות אבר אחד, ואם תאמר ישתנה המשל לנמשל שהמשל שהוא הרגש אבר אחד לפי שהוא מכאיב לכל אחדות הגוף מה שאין כן המצות, לזה בא מאמר הנביא בלשון זה כל המצוה פירוש שגם מצות התורה לאחת יחשבו הגם שרבים במנין, יסוד אחד ובנין אחד להם, ומעתה הם שוים ממש לדמיון הרמוז, ואומרו ורביתם פירוש שבאמצעות זה לא יהיה להם מונע מהטובות ויחיו וירבו, ואומרו ובאתם כאן העירם הערה גדולה כי מי לנו גדול במצות ובעבודת ה' כמשה נאמן הקב"ה וצא ולמד שבאחת עלתה לו ביאת הארץ ונמנע מבא שמה אפילו אחר מיתה, וזה לך האות שצריך לשמור ולעשות כל המצוה בשלימות, וחוף מדרכנו נתכוון במאמר תשמרון לעשות לומר שצריך שיהיה האדם יושב ומצפה מתי תבא לידו המצוה לעשותה:

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו (מוע"ק כ"ח.) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא ע"כ⁷, ובא מאמר משה כאן להם בדבר חידוש שאם ישראל יתעצמו לשמור ולעשות כל המצות בכללות יובטחו משלשתם יחד, והוא אומרו כל המצוה וגו' למען תחיון הרי חיים, ורביתם הרי בנים, ובאתם וירשתם וגו' הרי מזוני ארץ ומלאכה (דברים לג, טז ועוד) ורביתם מלאים כל טוב (דברים י, יא) וגו', ומעתה כל המתעצם בשלימות התורה והמצות

⁶ אין בכוונתי לציין את כל שבירי הפסוקים בלשון הנמלצת של אור החיים. כאן הוא הפך את סדר המלים וישפך אדם וישפך איש (ישעיהו ב, ט), מי שמבין את רמזיו נהנה כפליים מפירושו!

⁷ אמר רבא בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא [בנים חיים ומזונות אינם תלויים בזכויות (מצוות) אלא במזל]. דהא רבה ורב חסדא תרווייהו רבנן צדיקי הוו מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא [רבה ורב חסדא שנים רבותינו הצדיקים, זה מתפלל ובא גשם זה מתפלל ובא גשם] רב חסדא היה תשעין ותרתינן שנין רבה היה ארבעין [ר"ח חי 92 שנה ורבה 40] בי רב חסדא שיתין הלולי בי רבה שיתין תיכלי [אצל ר"ח ששים הילולים (שמחות משפחתיות), אצל רבה ששים שיכולים (של בני משפחה)] בי רב חסדא סמידא לכלבי ולא מתבעי בי רבה נהמא דשערי לאינשי ולא משתכח [אצל ר"ח היה כדי לתת סולת לכלבים – ולא נצרך; אצל רבה לחם שעורים לאנשים ולא נמצא].

מובטח בבני ובחיי ומזוני, וזה לך האות אברהם שהמזל היה מגיד עליו שלא יהיה לו בנים ולצד שהתעצם בשלימות בעבודת ה' נשתנה המזל והיו לו בנים:

הפטרת עקב

דפי פרשת השבוע בר-אילן עקב עז

מט יח הרב פרופ' יצחק קראוס המדרשה לנשים, אוניברסיטת בר-אילן.

"כְּעֵדֵי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כְּפִלָּה"

בהפטרת השבוע, השנייה מ"שבע דנחמתא", אנו קוראים את חזון קיבוץ הגלויות של הנביא ישעיהו: "שְׂאֵי סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָּל־מְקַבְּצֵי בָּאוּ לָךְ חַי אֲנִי נְאֻם ה' כִּי כָּל־מְקַבְּצֵי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כְּפִלָּה" (מט:יח). פסוק זה נחלק לשני חלקים: בחלקו הראשון הנביא אומר הרימו את עיניכם וראו את התממשות קיבוץ הגלויות. בחלקו השני יש משל "כְּעֵדֵי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כְּפִלָּה", והנמשל אינו ברור. בנוסף, בין שני חלקי הפסוק מצויה שבועה של הקב"ה: "חַי אֲנִי". פרשנים ניסו לפענח חידה זו בדרכים שונות. המלבי"ם מצביע על נס קיבוץ הגלויות על שני מרכיביו:

שֶׁאֵל נָא סָבִיב עֵינֶיךָ. אֵל תְּבִיטֵי אֶל צֶדֶד אַחֵר רַק סָבִיב סָבִיב, כִּי בֹא הַקִּיבוץ פִּתְאוֹם מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם, וְרֹא אֵיךְ כָּל־מְקַבְּצֵי בָּאוּ לָךְ, וְהֵם שְׁנֵי דְבָרִים מִפְּלִיאִים, אֵן הַקִּיבוץ מִן הַפִּיזוֹר הַגָּדוֹל, וְזֶה כָּל־מְקַבְּצֵי. בֵּן שִׁיבְתָם לִירוּשָׁלַיִם מִן מִרְחָק רַב כּוֹזֵה, וְזֶה "בָּאוּ לָךְ".

באשר לפן הלוגיסטי, כיצד תכיל הארץ את כל שבי הגולה, נדרשת, לדעת המלבי"ם, שבועתו של הקב"ה. בדרכו זו הוא מסביר את הדימוי לעדי:

אֲבָל אֵל תְּדַאֲגִי לֵאמֹר: וְהִלָּא בֵּית אֱלֹמֵנוּתִי קָטָן וְצָר וְאֵיךְ יִכִּיל הַבָּנִים הַרְבֵּים הָאֵלֹהִים? גַּם מִזֶּה אֵל תְּדַאֲגִי, חַי אֲנִי נְאֻם ה' כִּי כָּל־כְּעֵדֵי תִלְבָּשִׁי; יִמְלִיךְ הַתְּמַלְאוֹת הַמְּקוֹם הַחֹרֵב מִיּוֹשְׁבֵימָה, כִּי אֵלֵינוּ הָאָרֶץ תִּתְּלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ, שֶׁהִיא יּוֹשְׁבִיָה הַמְּכֻסִּים אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּכְתוּב (תה' סה:יד): לְבָשׁוּ כְרִים הָעֲצָאן, כִּי הַמְּקוֹם הַשָּׁמַיִם הוּא עָרוֹם וְחֲשׂוֹף שֶׁתָּה, וְעַתָּה יִתְּשֵׁב יִתְּלַבֵּשׁ וְיִתְּעַטֵּף לְכִסּוֹת מַעְרוֹמָיו. אֲמֹנָה עַתָּה שְׂאֵחַר שֶׁכָּבַד הַתְּלַבֵּשׁ מִמְּלִבוּשָׁיו – וְהוּא אַחֵר שֶׁכָּבַד הַתִּישֵׁב הַמְּקוֹם – בָּאוּ עֲלָיו עוֹד יּוֹשְׁבִים וְנִכְבָּדִים שְׂרִים וְחֲכָמִים, יִמְלִיךְ שֶׁהַמְּקוֹם יִלְבֵּשׁ עוֹד עַדִּי עַל מְלִבוּשָׁיו, כִּי אֵלֵה יַעֲדוּ אֶת מְלִבוּשָׁיו הַקּוֹדְמִים. וְאִמֹר שְׂכֻלֵּם תִּלְבָּשִׁי כְּעֵדִי, כִּי כֹלֵם יִהְיוּ לֵה לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת.

המלבי"ם מסביר שהנביא חוזה פה כמה גלי עלייה, הבאים בזה אחר זה: הגל הראשון הוא בבחינת לבוש לארץ העירומה והשוממה, והגל השני הוא תוספת של עדי וקישוט לכבוד ולתפארת.

הרב יצחק ניסנבוים (תרכ"ט-תש"ג), מראשוני הוגי הציונות הדתית, מבאר פסוק זה בהתייחס לראשית היישוב העברי בארץ ישראל, ובדומה למלבי"ם גם הוא מזכיר את בעיית המקום לעולים, תוך הדגשה שארץ ישראל זקוקה לכל העולים אליה, ובסופו של דבר לא יחסר מקום לאיש מהם:

וְהַנְּבִיא הַמְּנוּחָם, הַקּוֹרֵא בְּשֵׁם ה' אֵל צִיּוֹן "חֵן עַל כָּפַיִם חֲקֹתֶיךָ חֲזֹמֹתֶיךָ; נִגְדִי תִּמְדִּי, מִחֲרֹךְ בְּנֶיךָ מִחֲרִיבֶיךָ מִמֶּךָ יֵצֵאוּ", הוּא קוֹרֵא הִלָּא "שְׂאֵי סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָּל־מְקַבְּצֵי בָּאוּ לָךְ חַי אֲנִי נְאֻם ה' יְהוָה כִּי כָּל־כְּעֵדֵי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כְּפִלָּה". כֹּלֵם, כֹּלֵם נְחוּצִים וְדֹרוּשִׁים לָךְ, וְאֵת כֹּלֵם צְרִיכָה אֶת צִיּוֹן לְקַשֵּׁר אֵלֶיךָ וּלְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, כִּי חֲרִבְתֶּךָ וְשִׁמְמַתֶּךָ וְאַרְץ חֲרָשָׁתָהּ כִּי עֲתָה תִּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוֹ

מְבַלְעִיךָ. החרבות והשממות וההריסות דורשות במפגיע כי ירבו יושבין ציון, יושבין העברים, כי רק אז ירחקו מבלעין ויצאו מהרסין ומחריבין. את זאת עלינו לזכור וימהרו הבנים-הבונים, וימהרו כל הבנים, השואפים לבנות... "עוֹזֵד יֵאָמְרוּ בְּאֶזְנֶיךָ בְּנֵי שְׂכָלֶיךָ עַר לִי חֶמְקוֹס גִּשָּׁה לִי וְאַשְׁכָּח"; נגש יחד לבנינה ויהיה בה מקום מרווח לכולנו (קנייני קדם, ח"ב, ווארשא, תרצ"א, עמ' 158-159). בהמשך דבריו המלבי"ם מבאר את הדימוי "וְתִקְשְׁרִים כְּכֹלֶה" כקשר אמיץ בל ינותק:

וגם תקשרים ככלה, כמו שהכלה שומרת קשוריה, שהוא העדי שנתן לה החתן על ידה לשם קדושין בל יאבדו ממנה, כי הם אות הקישור בינו ובניה, כן תקשרי אותם עליך בקשר אמיץ לבל יצאו עוד ממך שנית, כי הם אות האירוסין בינך ובין אלהים, אשר על ידם ארס אותך באמונה (שם). ביארנו אפוא את הדימויים על-פי המלבי"ם, אולם עדיין לא התבארה השבועה "חֵן אֶנִּי". רבי משה אלשיך (צפת, שס=תמז) מעלה בקשר לנבואת הנחמה הזו את השאלה הבאה: "ושמא תאמרי מה תועלת יש לי בהם, כי הלא אמרת כי מהרסי ומחריבי היו זה פעמים, ומי יהיה ערב שלא ישלשו בדבר להרסני ולהחריבני בעונותם, ומה טובי בהתקבצם אלי?". לאמור, כיצד ננסת ישראל תנוחם בשיבת ציון נוספת – מי ערב לה שתהיה נצחית ולא ישובו לגלות? על כך, לדברי רבי משה, נצרכת שבועה של הקב"ה:

אל תחוש כי חנה חי אני נאם ה' בפי, כי כלם כעדי כו' ... כי הלא אני נשבע ומעיד כי כל כך יהיו צדיקים כי כלם כעדי תלבשי שיהיו לך כעדי ליפותך, כי תתלבשי בהם בגדי פאר, וגם את תהיי להם כקשורים המייפים את הכלה, וזהו "ותקשרים ככלה" כי תעדי ותקשרי אותם ככלה, כי כאשר את תהיה זכה ובהירה באור ה', גם הם יהיו גם כן זכים צדיקים מאירים ומזהירים, כי את תקבלי אור מהם והם ממך (אלשיך, שם).

ההארה היא אפוא הדדית: הארץ מאירה פניה לעולים אליה, ואף הם מאירים את הארץ באור חדש.

מענה סוציולוגי-אקטואלי לשאלות שהצגנו לעיל מצוי בדברים שעמעתני מהרב משה צבי נריה זצ"ל (תרעג-תשנה). בשנות תש"מ, ראשית העלייה הגדולה מברית המועצות, וערב העלייה של יהדות אתיופיה לארץ, שמעתי ממנו ביאור נפלא, בעת שבת חתן שהתקיימה בפרשת "עקב". הרב העלה את השאלות דלעיל, והדגיש את נושא השבועה. בהתייחסו לגל העלייה מבריה"מ הוא טען, שנובאת קיבוץ הגלויות המתממשת לעינינו היא "כמעט טבעית": סיבות שונות "דוחפות" את יהודי הגלות לשוב לארצם, ולא תמיד הדחף הוא תפילת "ותחזינה עינינו בשוכן לציון". כך הדבר לאורך מאה שנות ציונות: אי אפשר לומר שלהט ציוני היה תמיד המניע לעלייה. לכן, הוסיף הרב, על חלקו הראשון של הפסוק, המדבר על קיבוץ הגלויות, אין הקב"ה זקוק לשבועה: זה יקרה! אולם על חלקו השני של הפסוק יש צורך בשבועה: "חי אני נאם ה'!". ומדוע? השאלה הגדולה היא איך יוכלו שבי הגולה, המתקבצים כאן בארץ ישראל לחיות יחדיו. אכן כולם יהודים, אבל הם בעלי שפות אחרות, מנהגים אחרים ומנטליות שונה. כיצד יוכלו אם כן להתקיים כאן יחד, וליצור אומה אחת? על כך באה השבועה עם הדימוי, שעד עתה הוא בגדר נעלם: "כִּי כָל־כְּעָדִי תִלְבְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כְּכֹלֶה". שאל הרב בחיור: הייתם פעם בחדר שבו הכלה מתכוננת ומתארגנת לקראת החופה? ודאי האווירה מתוחה לקראת יציאתה לחופה: אם הכלה אומרת לה להניח כך את ההינומה, ובדרך זו להחזיק את זר הפרחים, החותנת לעתיד מצהירה שכדאי דווקא בדרך

שונה, חברותיה מיעצות לה כך וכך. אולם, וזו ההפתעה! כשהיא יוצאת היא "כלה נאה וחסודה"; ביציאתה הכלה נראית ככליל השלמות, ואין זכר למתח שהיה לפני כן. כך הוא הדימוי "כעדי תלבשי"; פעמים שעיצוב תכשיט מלווה בדעות חלוקות על המעצבים, אולם ברגע שהתכשיט מוכן ויוצא לשוק, אין זכר למחלוקות שקדמו לעיצובו.

שני דימויים אלו מורים על הפער שבין תהליך ההכנה וההיערכות לבין מימושו הסופי. זו נחמת הנביא ישעיהו: "שָׁאִי סָבִיב עֵינֶיךָ" – קיבוץ הגלויות יתרחש למול עינינו, ולשאלה כיצד יוכלו כולם להתקיים יחדיו, נזקק הקב"ה לשבועה, כי זהו הנס הגדול של קיבוץ הגלויות. ומהו הנס? אמנם התהליך יהיה מלווה במחלוקות ובמתחים שונים, אולם סופו יהיה כי כָּלֶם כְּעָדִי תִּלְבְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כָּלָהּ, וכפי שהדגיש הרב ניסנבוים – אנו זקוקים לכולם. הנחמה הגדולה שאנו מצפים לה היא שכולם יהיו שותפים לעשיית האומה לארצה. אמנם עם דעות שונות, אבל ללא מחלוקות הפוגמות בשלמות האומה. הדברים תואמים לדברי הרב קוק זצ"ל, שירושלים חרבה בגלל שנאת חנם, ובניינה יתקיים בע"ה ע"י אהבת חנם, שלה אנו זקוקים כל כך בימינו. ע"כ הרב פרופ' יצחק קראוס

א"ה. דברים נפלאים שופעים אהבת ישראל ראויים לרב נריה ז"ל שאמרם. יש לזכור גם-כן שארץ ישראל מקיאה עובדי עברה, ולצערנו רב מאוד מספר הישראלים וצאצאיהם בכל ארצות תבל! אנו מצפים לגאולה ולנחמה.

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא אל תמנעו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

ברתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺